

3. Постанова Верховного Суду колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 10 червня 2020 року (справа № 712/2341/15-к, провадження № 51-6364км19) URL. http://reyestr.court.gov.ua/Review/89819681?fbclid=IwAR1gfaBsrhSH0RV5j9H_-w4qNNTxwOTvIVtFLOAJIO-5ZTXIdO0rVt7qQ1w (доступ 14.10.2020р.).

4. Постанова Верховного Суду колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 22 квітня 2020 року (справа № 759/9974/18, провадження № 51-757 км 20). URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88952145>

5. Постанова Верховного Суду колегії суддів Третьої судової палати від 10 червня 2020 року (справа № 158/803/14-к, провадження № 51-1952км18). URL. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89763086> (доступ 14.10.2020р.).

РОЗШИРЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДКУПУ ВИБОРЦІВ ВІДПОВІДНО ДО ЗМІН У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Грига М. А.

*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
Навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Григорова Є. В.

*здобувач кафедри досудового розслідування
Навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Однією з ознак демократичного вектору розвитку держави є можливість її громадян впливати на формування органів державної влади й органів місцевого самоврядування шляхом реалізації свого виборчого права. Необхідно зазначити, що в цілому у нашій державі створені відповідні умови для дотримання законності під час виборів:

на законодавчому рівні закріпленій комплекс нормативно-правових актів, які відповідають міжнародним стандартам гарантування конституційних виборчих прав громадян, забезпечено активну участь у виборчому процесі міжнародних спостерігачів та представників громадських організацій тощо. Втім, як показали минулі виборчі перегони, це не стало на заваді значній кількості виборчих порушень, серед яких підкуп виборців та інших учасників виборчого процесу набув подекуди масового характеру та міг суттєво вплинути на реальні результати голосування. Водночас розслідування таких злочинів відзначалося надзвичайною складністю через цілу низку факторів: від високого ступеня їхньої латентності та небажання співпрацювати зі слідством осіб-учасників через матеріальну зацікавленість останніх до значних ускладнень із документуванням таких протиправних діянь, оскільки попередня редакція ст. 160 КК України («Підкуп виборця, учасника референдуму») суттєво обмежувала процесуальні можливості слідчого через надто м'які санкції. Питання про необхідність посилення санкцій даної норми неодноразово піднімалося як на законодавчому рівні, так і на рівні діяльності громадських організацій.

Одним з перших у цьому контексті став законопроект, спільно розроблений Громадянською мережею «Опора», Міністерством внутрішніх справ України та Національною поліцією України ще у 2016 р. [1]. Даний документ включав обґрунтовані пропозиції слідчих, які безпосередньо розслідували виборчі правопорушення, спостерігачів від громадських організацій та інших суб'єктів виборчого процесу, науковців тощо, що забезпечувало його комплексний характер та реальну дієвість запропонованих новацій. Наступним законопроектом, що також був розроблений з метою посилення кримінальної відповідальності за підкуп виборців став № 3571 від 02.06.2020 р. [2]. Зрештою, прагнення законотворців та активістів не виявилися марними і 16 липня 2020 р. напередодні чергових виборів був прийнятий Закон України [3], який крім іншого, вніс суттєві зміни до ст. 160 КК України, зокрема, у напрямку посилення кримінальної відповідальності за злочини, що нею передбачені.

Пропонуємо проаналізувати зміни, внесені до даної кримінальної норми з позицій розширення можливостей слідства щодо документування та розслідування підкупу виборців.

Передусім, за новою редакцією розширюється коло осіб, яким може бути надана неправомірною вигода під час виборчих перегонів: якщо раніше йшлося лише про виборця, учасника референдуму, то зараз ст. 160 КК України передбачає відповідальність за «Підкуп виборця,

учасника референдуму, члена виборчої комісії або комісії з референдуму» [4]. Крім того, санкція ч. 1 даної норми, яка передбачає відповідальність цих осіб за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним своїх виборчих прав, прав на участь у референдумі тепер передбачає позбавлення волі на строк до двох років. На цих змінах давно наполягали практики, оскільки раніше представники Національної поліції не могли здійснювати затримання порушника на місці без ухвали слідчого судді (ст. 208 КПК України). Водночас, саме даний вид підкупу найчастіше вчиняється безпосередньо на виборчій дільниці, в день голосування або в публічних місцях та може бути зафіксований спостерігачами.

Крім того, шляхом збільшення санкції у вигляді позбавлення волі до 6 років посилюється відповідальність за злочини, передбачені ч.ч. 2 та 3 ст. 160 КК України. Крім суто профілактичної ролі, дані зміни мають на меті отримання правових підстав для затримання правопорушників та проведення відповідних процесуальних заходів. Зокрема, завдяки цим змінам правоохоронці отримали можливість здійснювати негласні слідчі дії та збирати належні докази для притягнення до відповідальності недобросовісних учасників передвиборчої боротьби.

Новелою, крім іншого, є й те, що у ч. 3 ст. 160 КК України тепер передбачена відповідальність за підкуп кандидата. Такі зміни зумовлені намаганнями запобігти використанню доволі поширених негативних виборчих технологій, пов'язаних із висуванням так званих «технічних кандидатів» чи кандидатів-двійників, які апriorі не мають жодних шансів на перемогу, але можуть вплинути на результати голосування.

Крім того, у ч. 3 ст. 160 КК України розширене коло суб'єктів, яким може надаватися неправомірна вигода під час передвиборної агітації або агітації з референдуму. Так, якщо у минулій редакції статті це були лише підприємства, установи, організації, то відтепер – це також окремі виборці, учасники референдуму та юридичні особи.

Знайшли своє відображення у оновленій ст. 160 КК України і пропозиції щодо можливості звільнення від покарання особи (крім організатора та підбурювача), якщо вона добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про вчинення злочину та сприяла його розкриттю. Метою даної новації, крім урахування позитивного міжнародного досвіду (Грузія, Болгарія), є мотивація громадян, яких намагаються втягти до незаконної діяльності під час виборів, сприяти правоохоронцям.

І зрештою, у новій редакції ст. 160 КК України суттєво розширено зміст примітки щодо тлумачення неправомірної вигоди, яка може незаконно надаватися під час виборчих перегонів. Зокрема, до такої неправомірної вигоди включено продукти харчування, спиртні напої та тютюнові вироби (незалежно від їх вартості), які масово роздаються на виборах в Україні. Розширено й перелік об'єктів, вартість яких не повинна перевищувати встановлений законом мінімум (0,06 неоподаткованого мінімуму доходів громадян). Зокрема, до переваг та пільг додалися роботи, подарункові сертифікати, цінні папери, кредити, лотерейні білети.

Таким чином, у новій редакції статті знайшли втілення майже всі пропозиції практиків, науковців та законотворців, які містилися у раніше розроблених законопроектах і арсенал процесуальних засобів протидії підкупу під час виборчих перегонів суттєво розширився. Залишається лише висловити щирі сподівання на те, що реалізація на практиці згаданих новацій реально допоможе слідчим органам під час документування і розслідування згаданих злочинів.

Література:

1. Законопроект № 8270 щодо відповідальності за виборчі злочини підтримали на комітеті та радили до прийняття у ВР. *Сайт Громадянської мережі «Опора»*. URL: <https://www.oporaua.org/news/vyboru/46591-zakonoproekt-8270-shchodo-vidpovidalnosti-za-vyborchi-zlochyny-pidtrymaly-na-komiteti-ta-radyly-do-priyniattia-u-vr>.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії підкупу виборців № 3571 від 02.06.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68995.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства: Закон України № 805-IX від 16 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20?find#Text>.

4. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квіт. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

5. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення виборчого законодавства № 8270 від від 13.04.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63864.